

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ / ECONOMICS AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

УДК 316.334.2:314.15

ОЛЬГА МУЛЬСКА^{1*}, ПРИНА ЛЕЩУХ²

1* д.е.н., ст. досл., в.о. завідувача відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України», e-mail: oliochka.mulska@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1666-3971

2 к.е.н., ст. досл., с.н.с. відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України», e-mail: ira_leschukh@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-3860-0728

СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ МІГРАЦІЙНИХ РИЗИКІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД І ПРАКТИЧНА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДЛЯ ГРОМАД УКРАЇНИ

Метою дослідження є пошук механізмів створення та функціонування системи інформаційно-аналітичного моніторингу міграційних ризиків на місцевому рівні, здатної забезпечити своєчасне оцінювання, прогнозування та реагування на міграційні виклики у територіальних громадах України. **Методика дослідження** ґрунтується на поєднанні адміністративних і соціологічних джерел даних, використанні статистичних, просторових і експертно-аналітичних методів, а також на проведенні експертного опитування представників органів місцевого самоврядування для визначення ключових ризиків і чинників міграційної динаміки. **Результати дослідження** полягають у визначенні структурних елементів системи, серед яких модуль збору та верифікації даних, аналітично-прогностичний блок, інтерактивний дашборд і комунікаційно-інституційний компонент. Обґрунтовано основні організаційні та технологічні передумови їх реалізації в громадах – забезпечення сумісності інформаційних баз, просторово-часової деталізації показників і впровадження цифрових аналітичних інструментів. Додатково обґрунтовано потребу у створенні єдиної цифрової платформи моніторингу, яка інтегруватиме дані державної статистики, соціологічних опитувань та місцевих інформаційних систем, що забезпечить інтероперабельність, відкритість і практичну цінність аналітики для громад. Підкреслено важливість міжінституційної координації та адаптації української практики до європейських стандартів моніторингу міграції, що сприятиме підвищенню ефективності державної та місцевої політики у сфері міграційного управління. **Наукова новизна** полягає у формуванні інтегрованого підходу до побудови локальної системи моніторингу міграційних процесів, який поєднує кількісні та якісні методи аналізу й орієнтований на потреби місцевого управління. **Практична значимість** визначається можливістю застосування розроблених механізмів для підвищення аналітичної спроможності органів місцевого самоврядування, формування міграційних профілів громад, планування інтеграційних заходів для внутрішньо переміщених осіб і реемігрантів, а також для підтримки прийняття управлінських рішень у сфері людського розвитку під час повоєнного відновлення. Запропоновані підходи формують науково-методичну основу для подальшої розробки індикаторів міграційної безпеки, оцінки демографічної стійкості, прогнозування сценаріїв рееміграції та вдосконалення політики управління людським потенціалом у системі післявоєнного розвитку регіонів і громад України

Ключові слова: міграційні ризики; інформаційно-аналітичний моніторинг; територіальна громада; внутрішня мобільність; рееміграція; орган місцевого самоврядування; інтеграція даних; Україна

Постановка проблеми

Міграційні процеси в сучасній Україні набули системного характеру та істотно впливають на демографічну, соціально-економічну й безпекову ситуацію, особливо в регіонах, наближених до зон бойових дій або прикордонних територій. Масштабне переміщення вимушених мігрантів, трудова еміграція та демографічне скорочення формують складну конфігурацію ризиків, які безпосередньо

позначаються на ринку праці, структурі домогосподарств, освітньому потенціалі та соціальній інфраструктурі громад.

Сучасний аналітичний ландшафт дослідження міграційних ризиків і впливу міграційних процесів на розвиток і стійкість соціально-економічної системи характеризується фрагментарністю і методологічною розпорошеністю. Дослідження, присвячені міграційним процесам, різняться за масштабом, вибірковими характеристиками, часовими періодами спостереження та рівнем деталізації. Більшість із них спрямовані на оцінку загальнонаціональних тенденцій або вивчення специфічних груп (внутрішньо переміщених осіб, біженців, трудових мігрантів), тоді як потреби територіальних громад залишаються поза системним аналітичним фокусом. Це створює розрив між загальнодержавною статистикою та потребами місцевого врядування, обмежуючи можливості розроблення адресних заходів демографічної й соціально-економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У сучасній науковій дискусії міграційні процеси в Україні розглядаються як багатовимірне явище, що включає внутрішню міграцію (зокрема, переміщення внаслідок збройного конфлікту), зовнішню еміграцію та рееміграцію, а також трудову і освітню мобільність. Наприклад, дослідження Міжнародна організація з міграції [1] зосереджується на цифровій динаміці міграції українців після повномасштабного вторгнення РФ, звертаючи увагу на роль інформаційно-комунікаційних технологій у міграційному процесі. У спільному дослідженні Інституту міграційної політики і Міжнародної організації з міграції [2] здійснено аналіз намірів повернення українських біженців до України та чинники, що їх визначають.

Внутрішню міграцію та її соціальні наслідки для України у своїх дослідженнях розглядають, зокрема, О. Дігляр[3], І. Дрок та М. Самбор[4], С. Горбань зі співавторами [5] та ін.

У контексті вивчення питань, пов'язаних із міграційними процесами, вагомим є науковий доробок дослідників ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», які протягом останніх років здійснюють системні дослідження соціально-демографічних та міграційних процесів, їх впливу на розвиток людського потенціалу, ринки праці та соціально-економічну безпеку регіонів [6-8].

Незважаючи на значний обсяг досліджень, у літературі фіксуються такі ключові прогалини: відсутність панельних даних, недостатня деталізація на рівні територіальних громад, низький рівень інтеграції кількісних та якісних підходів у межах місцевого управління, а також обмежена цифрова інфраструктура для моніторингу міграційних ризиків. Ця аргументація узгоджується з тематикою потреби створення системи інформаційно-аналітичного моніторингу на місцевому рівні.

Формулювання мети статті

Метою статті є пошук механізмів створення та функціонування системи інформаційно-аналітичного моніторингу міграційних ризиків на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження

У міжнародному контексті найбільш репрезентативними є дослідження, здійснені під егідою Міжнародної організації з міграції (ІОМ), Агентства ООН у справах біженців, Європейського інституту міграційної політики та низки партнерських інституцій. Серія раундів опитування Displacement Tracking Matrix / Ukraine (2016-2025 pp.) [9] охоплює моніторинг внутрішнього переміщення і процесів рееміграції, однак її крос-секційний характер не дозволяє простежити динаміку індивідуальних міграційних намірів. Аналогічні обмеження властиві дослідженню Survey of intentions and perspectives of returnee (2024 p.), яке акцентує на опитуваннях українських біженців у країнах ЄС, але не забезпечує достатньої репрезентативності для аналізу регіональних відмінностей. Звіт Exploring Refugees' Intentions to Return to Ukraine (MPI Europe, 2024 p.) [2] узагальнює результати кількох хвиль опитувань, має переважно декларативний характер без ідентифікації причинно-наслідкових зв'язків між міграційними процесами, місцевим економічним розвитком, резильєнтністю соціально-економічної системи, потенціалом відновлення тощо (табл. 1).

**Систематизація досліджень міграційних процесів в Україні:
міжнародний, національний та академічний виміри**
Джерело: систематизовано авторами на основі [2, 6, 9-19]

№	Організації/ авторство	Назва проєкту	Характеристика дослідження	Прогалини / обмеження	Релевантність для місцевого рівня
Міжнародний вимір					
1	Міжнародна організація з міграції (ІОМ)	The Displacement Tracking Matrix / Ukraine. General Population Survey (серія раундів опитування; 2016-2025 pp.)	Моніторинг внутрішнього переміщення, процесів рееміграції, мобільності; відстеження динаміки міграційних потоків.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Дослідження має формат повторних крос-секційних зрізів, а не панельного спостереження, що унеможливило відстеження динаміки міграційних намірів одних і тих самих респондентів у часі. ✓ Опитування зорієнтоване переважно на населення, що перебуває в Україні (ВПО та ті, хто залишився на місцях проживання), тоді як міграційні настрої українців за кордоном залишаються недостатньо охопленими. ✓ Обмежений перелік змінних не дає змоги повною мірою дослідити соціально-психологічні чинники та мотиваційні установки респондентів. 	Розуміння загальнонаціональних тенденцій і масштабів переміщення; може слугувати тлом для інтерпретації локальної ситуації
2	Агентство ООН у справах біженців; Міжнародна дослідницька компанія Ipsos Group	Survey of intentions and perspectives of returnee (серія раундів опитування; 2024 p.)	Опитування українських біженців у країнах прийому з метою з'ясування їхніх намірів щодо повернення або залишення за кордоном; оцінювання соціально-економічних умов проживання і чинників, які впливають на мотиваційні установки.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Вибірка обмежена за обсягом (наприклад, раунд 1 – 1,1 тис. домогосподарств, раунд 5 – 4 тис. домогосподарств біженців, які проживають у різних країнах Європи); не завжди має панельний характер. ✓ Форма проведення опитування (через телефон, онлайн-опитування) має високий рівень суб'єктивності. ✓ Результати опитування фіксують наміри, без ідентифікації рівня реалізації. 	Дозволяє враховувати потенційні сценарії рееміграції, однак не дає даних по громадах
3	Європейський інститут міграційної політики (MPI Europe); Міжнародна організація з міграції (ІОМ)	Exploring Refugees' Intentions to Return to Ukraine (2024 p.)	Результати кількох хвиль опитувань українських біженців. У фокусі – наміри повернення до України, чинники, що на них впливають (індивідуальні характеристики, умови проживання в країнах прийому, ситуація в Україні), а також порівняння між окремими країнами прийому.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Вибірки не є репрезентативними для кожної країни прийому. ✓ Відсутність панельного підходу; унеможливлення моніторингу змін міграційних настроїв у респондентів. ✓ Недостатньо враховано індивідуальний досвід отримання підтримки, випадки циркулярної міграції та відмінності між декларованими намірами й реальними можливостями повернення. 	Ідентифікація факторів повернення/залишення.

№	Організації/ авторство	Назва проєкту	Характеристика дослідження	Прогалини / обмеження	Релевантність для місцевого рівня
Національний вимір					
4	CASE Україна; Київський міжнародний інститут соціології	Економічні можливості здатні стримати міграцію населення (травень-червень 2025 року)	Всеукраїнське опитування, спрямоване на виявлення чинників, що впливають на наміри українців залишатися в країні чи емігрувати. Аналізується роль економічних можливостей, зокрема рівня доходів, доступу до роботи та перспектив відновлення економіки, у формуванні міграційних рішень	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Акцент на економічних чинниках, тоді як соціально-психологічні аспекти (ціннісні орієнтації, питання безпеки, соціальної інтеграції тощо) розкрито обмежено. ✓ Використаний крос-секційний дизайн не дозволяє простежити зміну намірів у динаміці. ✓ Недостатньо враховано відмінності між різними соціально-демографічними групами та регіональними контекстами. 	Формування локальних індикаторів «економічної привабливості» громад
5	Дослідницька компанія «Gradus Research»	Міграційні настрої українців в Україні та за кордоном (2024 р.)	Онлайн-опитування українців, які залишилися в Україні, та тих, хто перебуває за кордоном. Досліджуються міграційні настрої, наміри щодо повернення або виїзду, а також чинники, що впливають на ці рішення (економічні можливості, умови життя, безпекова ситуація)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Використання онлайн-панелі обмежує репрезентативність вибірки: до дослідження залучені лише ті респонденти, які мають доступ до інтернету та готові брати участь у панельних опитуваннях. ✓ Відсутність панельного дизайну унеможливорює простеження змін у намірах тих самих осіб у часі. ✓ Не в повній мірі охоплено специфіку окремих соціально-демографічних груп (наприклад, людей похилого віку, мешканців сільських територій, ВПО тощо). 	Дає корисні індикатори для моніторингу настроїв у громадах, але потребує локальної верифікації
6	Цифрова платформа ЮНІСЕФ; аналітична платформа Vox Ukraine	Опитування молоді у проєкції міграційних намірів	Серія швидких хвиль опитувань молоді після початку війни, з акцентом на міграційні наміри; ідентифікація впливу війни на освітні траєкторії молоді.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Дослідження має цільову аудиторію (молодь, активна в U-Report); вибірка не репрезентативна. ✓ Онлайн-методологія обмежує охоплення респондентів. ✓ Дефіцит довгострокового моніторингу трансформації намірів у тих самих осіб. 	Моніторинг молодіжних настроїв у громадах; можна інтегрувати питання в локальні опитування
7	Дослідницький центр з питань економічної політики «Центр економічної стратегії»	Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення (2024 р.)	Дослідження засноване на результатах соціологічного опитування українських біженців у країнах ЄС та Великій Британії (грудень 2023 р. – січень 2024 р.). У фокусі – наміри щодо рееміграції, інтеграція у країнах перебування та економічні чинники, що впливають на міграційні рішення.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Обмеження географічного охоплення (лише частина країн ЄС і Велика Британія), що знижує можливість узагальнення на всіх біженців. ✓ Не можливо простежити зміни намірів у динаміці (крос-секційний зріз). ✓ Обмежено враховано відмінності між соціально-демографічними групами (молодь, літні люди, різні типи домогосподарств). 	Допомагає оцінити потенціал повернення мігрантів; релевантно громадам із високим рівнем рееміграції

№	Організації/ авторство	Назва проєкту	Характеристика дослідження	Прогаляни / обмеження	Релевантність для місцевого рівня
8	Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова	Міграційна політика ЄС і країн Східного партнерства (2023 р.)	Соціологічні опитування щодо гендерних аспектів вимушеної міграції, впливу війни на домогосподарства.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Фокус на окремих аспектах (гендер, соціальна структура тощо). ✓ Обмежена вибірка й крос-секційний характер опитування. ✓ Дані представлені у форматі агрегованих результатів без доступу до мікроданих. 	Може бути використано для розробки локальних програм із гендерно-чутливою політикою
Комплексні соціологічні дослідження із включеним компонентом міграційних намірів					
9	Українська дослідницька лабораторія Rating Lab	Рейтинг регіонів за Індексом місцевого благополуччя та міграційні настрої: 2024*	Опитування (листопад-грудень 2024 р.) з оцінкою суб'єктивного рівня добробуту населення, якості життя у громадах та міграційних намірів. Ідентифікація готовності населення до еміграції та реєміграції, ключових чинників впливу на добробут	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Дослідження побудоване на самооцінках респондентів і має обмеження щодо порівнянності результатів між громадами. ✓ Міграційний компонент є додатковим, а не центральним, відсутня деталізація мотиваційних чинників, форм міграції (внутрішня, зовнішня, трудова, освітня). ✓ Відсутній довгостроковий вимір оцінки міграційних намірів. 	Дає орієнтири щодо добробуту та настроїв у громадах; може бути інтегровано в локальні системи моніторингу
10	Соціологічна група «Рейтинг»	Серія періодичних всеукраїнських соціологічних досліджень «Загальні настрої українців під час війни» (2024-2025 рр.)	Серія хвиль репрезентативних опитувань, присвячених суспільним настроям у період війни. До інструментарію включено питання про очікування щодо майбутнього, рівень упевненості в країні, а також міграційні наміри.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Питання щодо міграції подані як частина ширшого блоку про суспільні настрої, відтак їхня глибина обмежена (без глибокого аналізу мотивів та соціально-економічних чинників). ✓ Опитування мають крос-секційний характер і не дозволяють простежити зміну намірів одних і тих самих респондентів у часі. ✓ Відсутня диференціація результатів за окремими цільовими групами (молодь, ВПО, реємігранти). 	Корисно для загального контексту, але в громадах потребує уточнення через локальні опитування
Академічний вимір					
11	Національний інститут стратегічних досліджень	Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні (2023 р.)	Аналітичне дослідження, підготовлене на основі результатів соціологічних опитувань 2022 р., спрямоване на оцінку впливу міграції на економічну безпеку України.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Дані базуються на перших опитувань 2022 р., що не відображають подальшої динаміки й трансформації міграційних процесів. ✓ Аналітичний фокус зосереджений на національному рівні, без регіональної деталізації. ✓ Лімітовані дані про індивідуальні мотиваційні чинники та вплив локальних умов. 	Дає аналітичне підґрунтя для врахування міграції в стратегічному плануванні громад
12	Колектив авторів під керівництвом У. Садової	Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів ХХІ ст. (2019 р.)	Комплексне дослідження міграції (масштаби та напрями міграції, вплив ендо- та екзогенних чинників, регіональні особливості та ін.).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Представлена динаміка міграційних процесів у період до 2019 р.. ✓ Відсутність детальної оцінки індивідуальних мотиваційних та соціально-психологічних чинників міграційних рішень. 	Може слугувати теоретико-методологічною основою для проведення локальних досліджень міграційних процесів

№	Організації/ авторство	Назва проєкту	Характеристика дослідження	Прогалини / обмеження	Релевантність для місцевого рівня
13	ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. Т. Васильців	Міграційні втрати молоді та ресурсний потенціал повоєнної відбудови України: моделювання взаємовпливів та інструментарій посилення резильєнтності	Комплексне дослідження впливу міграційних втрат молоді на соціально- економічний та людський потенціал України в умовах війни та повоєнного відновлення (закономірності, чинники та масштаби трудової, освітньої й вимушеної міграції молоді; моделювання каузальності параметрів міграційних процесів).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Фокус дослідження – молодь (до 35 років). ✓ Дослідження здійснено у розрізі регіонів без ідентифікації впливу на місцевий економічний розвиток (територіальні громади). ✓ Не ідентифіковано гендерні відмінності у міграційній поведінці молоді та специфіку внутрішньої міграції. 	Підвищена прикладна цінність для громад із високим рівнем відтоку молоді. Уможливають моніторинг втрат людського капіталу, ризиків і резервів залучення молоді до місцевого економічного розвитку.

Примітка: ()* – на відміну від першого дослідження, яке проводилося у 2023 р., у хвилю 2024 р. інтегровано окремий компонент, присвячений вимірюванню міграційних настроїв населення.

На національному рівні зусилля зосереджені на дослідженні економічних, соціальних і демографічних детермінант міграційних процесів. Зокрема, спільне дослідження CASE Україна та Київського міжнародного інституту соціології (2025 р.) виявляє роль економічних можливостей у формуванні міграційних намірів, тоді як аналітика компанії Gradus Research (2024 р.) пропонує огляд міграційних настроїв як в Україні, так і за кордоном. Водночас обидва дослідження обмежені переважно економічною або онлайн-методологічною рамкою, що ускладнює охоплення вразливих груп населення. Опитування, реалізовані U-Report Україна спільно з Vox Ukraine, розкривають молодіжні міграційні настрої, але не претендують на загальнонаціональну репрезентативність.

Серед важливих ініціатив варто також відзначити дослідження Центру економічної стратегії (2024 р.), яке фокусується на економічних мотивах повернення біженців, та проекти Центру Разумкова (2023 р.), що висвітлюють гендерні аспекти міграції. Хоча такі напрацювання мають значну аналітичну цінність, їхня практична користь для місцевого рівня полягає переважно у можливості адаптації окремих показників (наприклад, економічної привабливості, гендерної рівності, рееміграційного потенціалу) до умов конкретних громад.

Окрему групу становлять масштабні національні опитування, до інструментарію яких інтегровано питання міграційних намірів населення. Так, Індекс місцевого благополуччя від Rating Lab (2024 р.) відображає готовність мешканців залишати чи повертатися до своїх громад, а серія досліджень Соціологічної групи «Рейтинг» (2024–2025 рр.) вивчає вплив війни на суспільні настрої та міграційні рішення громадян. Отримані результати мають вагомий пізнавальний й прикладний цінність для формування системи моніторингу міграційних процесів, однак потребують подальшого вдосконалення методики ідентифікації ризиків та оцінки наслідків для соціально-економічної системи на рівні громад.

Водночас серед академічних напрацювань помітне місце посідають аналітичні доповіді Національного інституту стратегічних досліджень (2023 р.) та праці з міграційної тематики під керівництвом У. Садової (2019 р.). Ці дослідження формують теоретико-методологічну основу для подальших емпіричних досліджень і закладають фундаментальні підходи до аналізу міграційних процесів, зокрема, у контексті соціальної безпеки, людського розвитку та регіональної політики.

Наявний масив досліджень охоплює широкий спектр аспектів міграційної проблематики, однак інформаційно-аналітичне забезпечення залишається фрагментарним і методологічно неоднорідним, характеризується низкою структурно-організаційних та технологічних прогалин (наприклад, відсутність панельних спостережень, обмежене врахування регіонального контексту, низька репрезентативність вибірок для громад та ін.), які істотно ускладнюють побудову цілісної системи оцінювання й прогнозування міграційних ризиків, особливо на місцевому рівні. Відтак, екзистенційними проблемами у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення політики управління міграційними процесами, у т.ч. моніторингу міграційних ризиків, є:

1. *Відсутність інтегрованої системи збору та обміну даними.* Інформація про міграційні процеси акумулюється різними державними структурами, наприклад, Державною службою статистики України, Державною міграційною службою України, Державною службою зайнятості України, відповідними міністерствами, прикордонною службою, органами місцевого самоврядування тощо. Однак міжвідомчий обмін даними є обмеженим, відсутні уніфіковані формати подання показників, а відомчі бази не синхронізуються у часових і просторових зрізах. Унаслідок цього дані дублюються або не співвідносяться між собою, що унеможлиблює комплексний аналіз міграційних потоків у розрізі регіонів і громад.

2. *Низький рівень реалізації моніторингу міграційних процесів у просторово-темпоральному розрізі.* Більшість існуючих статистичних спостережень і соціологічних опитувань мають крос-секційний характер, тобто фіксують ситуацію в певний момент часу без можливості відстеження динаміки міграційних намірів одних і тих самих осіб. Відсутність панельних (повторних) спостережень не дозволяє виявляти сталі тенденції, оцінювати стабільність міграційних мотивів чи ефективність політики повернення. Просторова деталізація також є недостатньою: офіційна статистика здебільшого оперує обласним рівнем, тоді як реальні міграційні процеси проявляються у межах громад, агломерацій і прикордонних територій.

3. *Обмеженість індикаторного апарату.* Національні статистичні системи зосереджені переважно на кількісних характеристиках міграції (кількість прибулих, вибулих, зареєстрованих ВПО тощо), тоді як якісні аспекти (соціально-психологічні, поведінкові, мотиваційні, професійні)

залишаються поза системним виміром. Відсутність індикаторів, що відображають рівень інтеграції мігрантів, освітню та кваліфікаційну структуру, участь у місцевому розвитку, призводить до неповноти аналітичної картини та спотворення оцінок впливу міграції на людський потенціал територій.

4. *Обмежений доступ до мікроданих і низька інституційна сумісність.* Більшість соціологічних і міжнародних досліджень оприлюднюються у форматі агрегованих результатів, без відкритого доступу до первинних масивів даних. Це унеможливує незалежну верифікацію, порівняльний аналіз і побудову моделей ризиків на основі єдиної бази. Крім того, застосовувані інструменти збору даних різних інституцій не узгоджені між собою за понятійним апаратом, одиницями виміру та часовими рамками.

5. *Відсутність єдиної цифрової платформи моніторингу.* Станом на сьогодні відсутня централізована цифрова платформа, яка б інтегрувала дані з офіційних реєстрів, соціологічних опитувань, регіональної статистики та аналітичних звітів міжнародних організацій. Територіальні громади не мають інструментів для автоматизованого збору, оновлення та візуалізації інформації щодо міграційних тенденцій, що призводить до інформаційних розривів між національним і локальним рівнями, знижує оперативність прийняття управлінських рішень та ускладнює прогнозування ризиків.

6. *Недостатня координація між дослідницькими і управлінськими структурами.* В Україні відсутній чіткий інституційний механізм, який би забезпечував координацію між науковими установами, аналітичними центрами, органами влади та громадами у сфері моніторингу міграційних процесів. Унаслідок цього отримані дані часто залишаються невикористаними в управлінській практиці, а наукові розробки не інтегруються в державні інформаційні системи.

Ключові прогалини інформаційно-аналітичного забезпечення моніторингу міграційних ризиків полягають також у дисперсності джерел даних, нестачі довгострокових панельних спостережень, недостатній регіональній деталізації, обмеженості якісних показників, а також у відсутності єдиного інтегрованого цифрового середовища для аналізу й прогнозування міграційних ризиків. Подолання цих проблем вимагає розроблення концептуально нової моделі моніторингу, побудованої на принципах відкритості даних, інтероперабельності систем, просторово-часового аналізу та підтримки управлінських рішень на рівні громад. Варто наголосити, що систематизація даних щодо масштабів, причин і наслідків міграційних процесів для громад України є фундаментальним етапом у формуванні політики забезпечення міграційної безпеки територій, яка має ґрунтуватися на створенні міграційних профілів громад як інструменту моніторингу міграційних процесів, ризиків і загроз.

У контексті обмеженої спроможності територіальних громад реагувати на міграційні виклики нинішня ситуація в Україні характеризується значними труднощами у забезпеченні ефективного управління міграційними процесами. Внаслідок повномасштабної війни рф проти України, а також соціально-економічних та інших шоків місцевий економічний розвиток дедалі більше детермінується міграційними викликами та їх негативними наслідками. Це зумовлено масштабними та динамічними міграційними процесами, неконтрольованими внутрішніми переміщеннями та демографічними дисбалансами, що унеможливають нарощення потенціалу соціально-економічного відновлення регіонів. Обмежені ресурси та недостатній рівень інституційної спроможності органів місцевого самоврядування призводять до слабкої здатності своєчасно та комплексно реагувати на міграційні виклики й наслідки кризи.

Водночас у практиці регіональної політики відсутні перманентні механізми міжвідомчого обміну даними, що призводить до дублювання інформації, різночитань у термінах і показниках, а також до втрати частини релевантних даних. Територіальні громади, як правило, не мають доступу до оперативної аналітики, а формування місцевих баз даних відбувається епізодично й без методичної уніфікації. За таких умов постає нагальна потреба у створенні єдиної інтегрованої системи інформаційно-аналітичного моніторингу міграційних ризиків, яка б забезпечувала збирання, накопичення, верифікацію та аналіз даних у реальному часі.

Концептуально така система має ґрунтуватися на принципах: відкритості даних (використання відкритих державних реєстрів і статистичних джерел з урахуванням вимог конфіденційності персональної інформації); інтероперабельності (сумісності між базами даних різних установ і рівнів управління); просторово-темпоральної деталізації (можливості відстеження міграційних процесів у

розрізі громад, районів, регіонів і часових інтервалів); аналітичної інтеграції (поєднання статистичних, соціологічних та експертних методів оцінювання); орієнтації на потреби місцевого управління (створення інструментів для прогнозування ризиків, оцінки демографічної динаміки та моделювання сценаріїв відновлення людського потенціалу).

Система інформаційно-аналітичного моніторингу міграційних ризиків у громадах має включати такі функціональні модулі:

1. Модуль збору та верифікації даних (забезпечує інтеграцію з державними реєстрами, локальними базами даних і результатами соціологічних досліджень).

2. Аналітично-прогностичний модуль (застосовує методи статистичного аналізу, індексного моделювання, просторової аналітики (GIS) та машинного навчання для ідентифікації ризиків і побудови прогнозів).

3. Інтерактивний дашборд (дає змогу ОМС та аналітичним центрам відстежувати ключові індикатори міграційної динаміки, рівень соціальної інтеграції, демографічні зміни та інші параметри).

4. Комунікаційно-інституційний модуль (забезпечує обмін даними між державними структурами, громадами, науковими установами та міжнародними партнерами).

Запровадження такої системи сприятиме підвищенню аналітичної спроможності органів місцевого самоврядування, забезпечить формування міграційних профілів громад, необхідних для оцінювання рівня ризику, ефективності політики інтеграції внутрішньо переміщених осіб і реємігрантів, а також для планування заходів демографічного відновлення. У стратегічній перспективі система інформаційно-аналітичного моніторингу має стати складовою національної інфраструктури даних, орієнтованої на підтримку політики smart-управління людським потенціалом. Її розроблення та впровадження потребують міжінституційної співпраці, державного фінансування, науково-методичного супроводу та залучення міжнародних партнерів.

Висновки

Формування системи інформаційно-аналітичного моніторингу міграційних ризиків на місцевому рівні є ключовим елементом модернізації управління міграційними процесами в Україні. Її створення на основі поєднання цифрових технологій, аналітичних методів і експертних оцінок дозволить забезпечити доказову базу для прийняття рішень, орієнтованих на збереження та відновлення людського потенціалу. Інтеграція статистичних, соціологічних і просторових даних у єдину систему сприятиме підвищенню адаптивності місцевого самоврядування до міграційних викликів, зміцненню соціально-економічної стійкості громад і формуванню підґрунтя для реалізації політики smart-управління людським розвитком у післявоєнний період.

Olha MULSKA^{1*}, Iryna LESHCHUKH²

1* Doctor of Economics, Senior Researcher, Acting Head of the Department for Socio-Humanitarian Development of Regions, Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine; e-mail: oliochka.mulska@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1666-3971

2 PhD (Economics), Senior Researcher, Senior Research Fellow of the Department of Spatial Development, Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine; e-mail: ira_leschukh@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-3860-0728

INFORMATION AND ANALYTICAL MONITORING SYSTEM OF MIGRATION RISKS AT THE LOCAL LEVEL: CONCEPTUAL APPROACH AND PRACTICAL IMPLEMENTATION FOR UKRAINIAN COMMUNITIES

Purpose. The purpose of the study is to identify mechanisms for establishing and operating an information and analytical system for monitoring migration risks at the local level, capable of providing timely assessment, forecasting, and response to migration challenges in the territorial communities of Ukraine. **Methodology.** The research methodology is based on the integration of administrative and sociological data sources, the application of statistical, spatial, and expert-analytical methods, as well as conducting an expert survey of local self-government representatives to determine key risks and factors of migration dynamics. **Results.** The results of the study include the identification

of structural elements of the system, such as a data collection and verification module, an analytical and forecasting block, an interactive dashboard, and a communication–institutional component. The main organizational and technological prerequisites for their implementation in communities have been substantiated, including the interoperability of information databases, spatial and temporal disaggregation of indicators, and the introduction of digital analytical tools. The study also justifies the need to establish a unified digital monitoring platform integrating data from state statistics, sociological surveys, and local information systems, which will ensure interoperability, openness, and practical value of analytics for communities. **Scientific novelty.** The scientific novelty lies in the development of an integrated approach to constructing a local migration monitoring system that combines quantitative and qualitative analysis methods and is oriented toward the needs of local governance. **Practical significance.** The practical significance is determined by the possibility of applying the proposed mechanisms to enhance the analytical capacity of local self-government bodies, develop community migration profiles, plan integration measures for internally displaced persons and return migrants, and support decision-making in the field of human development during post-war recovery. **Conclusions.** The proposed approaches form a scientific and methodological basis for further development of migration security indicators, assessment of demographic resilience, forecasting re-migration scenarios, and improving human capital management policies within the post-war development system of Ukrainian regions and communities.

Keywords: migration risks; information and analytical monitoring; territorial community; internal mobility; re-migration; local self-government body; data integration; Ukraine

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Thinyane, M., Fournier-Tombs, E., Molinario, G. The digital dynamics of migration: Insights from the Ukrainian crisis. *Migration Research Series*. No. 78. Geneva : International Organization for Migration, 2023. – URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/pub2023-033-r-the-digital-dynamics-of-migration.pdf>.
2. Sohst, R., Tirado, T., Salgado, L., Slootjes, J. Exploring refugees' intentions to return to Ukraine: Data insights and policy responses. Brussels : Migration Policy Institute Europe ; International Organization for Migration, 2025. – URL: https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/mpie-iom_ukraine-return-intentions-2024-final.pdf
3. Diegtiar, O., Fitkovskiy, V., Boian-Hladka, S., Bokov, A., Vashchenko, K. The impact of migration on social dynamics in Ukraine: a socio-political and ethnological analysis. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024. Vol. 6. – DOI: 10.31893/multiscience.2024ss0206.
4. Дрок І., Самбор М. Міграційні наслідки для України від військового вторгнення російської федерації в Україну в довгостроковій перспективі : наук.-практ. реком. Дніпро : ДДУВС, 2024. 24 с.
5. Горбань С., Біленко О., Трубнік Т. Вплив міграційних процесів на економіку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>
6. Міграційні втрати молоді та ресурсний потенціал повоєнної відбудови України: моделювання взаємовпливів та інструментарій посилення резильєнтності : монографія (електронне видання) / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» ; за ред. Т. Г. Васильціва. Львів, 2024. 350 с. – URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240005.pdf>
7. Левицька О. О. Конкурентоспроможність ринку праці регіону та міграційна безпека: моделювання взаємозв'язків і політика забезпечення : електрон. монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2024. 392 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). – URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240006.pdf>
8. Васильців Т. Г., Мульська О. П., Мельник М. І. та ін. Імітаційне моделювання впливу міграційних втрат української молоді на потенціал соціально-економічного відтворення: ідентифікація точок біфуркації та Big Data екосистейту : електрон. наук.-аналіт. доп. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2024. 146 с. – URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240032.pdf>
9. International Organization for Migration. Ukraine – Displacement Tracking Matrix : офіц. вебсайт. – URL: <https://dtm.iom.int/ukraine>
10. UNHCR. Intention Survey of Returnees to Ukraine : електрон. ресурс. – URL: <https://microdata.unhcr.org/index.php/catalog/1275>
11. CASE Україна, КМІС. Економічні можливості здатні стримати міграцію українців: результати опитування. 2025. – URL: <https://case-ukraine.com.ua/news/ekonomichni-mozhlyvosti-zdatni-strymaty-migratsiyu-ukrayintiv-rezultaty-opytuvannya/>

12. Gradus Research. Міграційні настрої українців в Україні та за кордоном. 2024. – URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/migration-intentions-ukrainians-ukraine-and-abroad/>
13. U-Report Ukraine, Vox Ukraine. Опитування молоді про освіту та міграційні наміри. – URL: <https://ukraine.ureport.in/story/1451/>
14. Центр економічної стратегії. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. 2024. – URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukrainski-bizhentsi-majbutnie-za-kordonom-ta-planu-na-povernennia.pdf>
15. Разумков Центр. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства : аналіт. доп. Київ, 2023. – URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>
16. Rating Lab. Індекс місцевого благополуччя 2.0: міграційні настрої регіонів України. 2024. – URL: <https://ratinglab.org/research/local-well-being-index-rating-ukrainian-regions-migration-attitudes-2024>
17. Rating Group. Загальні настрої українців під час війни. Листопад–грудень 2024. – URL: <https://www.ratinggroup.ua/news/gen-opinion122024>
18. Потапенко В., Головка А., Валевський О. та ін. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с. – DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>
19. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття : наук. вид. / за наук. ред. У. Я. Садової. Львів, 2019. 110 с.

REFERENCES

1. Thinyane, M., Fournier-Tombs, E., & Molinario, G. (2023). *The digital dynamics of migration: Insights from the Ukrainian crisis. Migration Research Series*, 78. International Organization for Migration (IOM), Geneva. Retrieved from: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/pub2023-033-r-the-digital-dynamics-of-migration.pdf>
2. Sohst, R., Tirado, T., Salgado, L., & Slootjes, J. (2025). *Exploring refugees' intentions to return to Ukraine: Data insights and policy responses*. Migration Policy Institute Europe & International Organization for Migration. Retrieved from: https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/mpie-iom_ukraine-return-intentions-2024-final.pdf
3. Diegtiar, O., Fitkovskiy, V., Boian-Hladka, S., Bokov, A., & Vashchenko, K. (2024). *The impact of migration on social dynamics in Ukraine: A socio-political and ethnological analysis. Multidisciplinary Science Journal*, 6. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0206>
4. Drok, I., & Sambor, M. (2024). *Migracijni naslidky dlja Ukrajiny vid vijisjkovogho vtorghnennja Rosijskoi Federaciji v Ukrajinu v dovghostrokovij perspektivi: naukovo-praktychni rekomendaciji* [Migration consequences for Ukraine from the Russian Federation's military invasion in the long-term perspective]. Dnipro: DDUVS. 24 p. [in Ukrainian]
5. Horban, S., Bilenko, O., & Trubnik, T. (2023). *Vplyv mighracijnykh procesiv na ekonomiku Ukrajiny* [The impact of migration processes on the economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspiljstvo*, 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26> [in Ukrainian]
6. *Mighracijni vtraty molodi ta resursnyj potencial povoiennoji vidbudovy Ukrajiny: modeljuvannja vzajemovplyviv ta instrumentarij posylennja rezyljijentnosti* [Migration losses of youth and resource potential of Ukraine's post-war recovery: modelling interrelations and resilience strengthening toolkit]: monograph / State Institution "Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine"; ed. by Vasylytsiv, T. H. Lviv, 2024. 350 p. Retrieved from: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240005.pdf> [in Ukrainian]
7. Levytska, O. (2024). *Konkurentospromozhnistj rynku praci rehionu ta mighracijna bezpeka: modeljuvannja vzajemov'jazkiv i polityka zabezpechennja* [Competitiveness of the regional labour market and migration security: modelling interrelations and policy support]: e-monograph / State Institution "Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine." Lviv. 392 p. (Series "Problems of Regional Development"). Retrieved from: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240006.pdf> [in Ukrainian]
8. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Melnyk, M., Lupak, R., Iliash, O., Flejchuk, M., Levytska, O., Ivaniuk, U., Baraniak, I., & Leshchukh, I. (2024). *Imitacijne modeljuvannja vplyvu mighracijnykh vtrat ukrajinskoji molodi na potencial socialjno-ekonomichnogho vidtvorennya: identyfikacija tochok bifurkaciji ta Big Data ekosysteju* [Simulation modelling of the impact of youth migration losses on socio-economic reproduction potential: identification of bifurcation points and Big Data ecosystem]: e-analytical report / State Institution "Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine." Lviv. 146 p. Retrieved from: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240032.pdf> [in Ukrainian]
9. International Organization for Migration (IOM). (n.d.). *Ukraine – Displacement Tracking Matrix*. Retrieved from: <https://dtm.iom.int/ukraine>

10. UNHCR. (n.d.). *Intention Survey of Returnees to Ukraine*. Retrieved from: <https://microdata.unhcr.org/index.php/catalog/1275>
11. CASE Ukrajina, & KMIS. (2025). *Ekonomichni mozhlivosti zdatni strymaty mighraciju ukrajinciv: rezultaty opytuvannja* [Economic opportunities capable of restraining the migration of Ukrainians: survey results]. Retrieved from: <https://case-ukraine.com.ua/news/ekonomichni-mozhlivosti-zdatni-strymaty-migratsiyu-ukrayintsiv-rezultaty-opytuvannja/> [in Ukrainian]
12. Gradus Research. (2024). *Mighracijni nastroji ukrajinciv v Ukrajinu ta za kordonom* [Migration attitudes of Ukrainians in Ukraine and abroad]. Retrieved from: <https://gradus.app/uk/open-reports/migration-intentions-ukrainians-ukraine-and-abroad/> [in Ukrainian]
13. U-Report Ukraine, & Vox Ukraine. (n.d.). *Opytuvannja molodi pro osvitu ta mighracijni namiry* [Youth survey on education and migration intentions]. Retrieved from: <https://ukraine.ureport.in/story/1451/> [in Ukrainian]
14. Centr ekonomichnoji strateghiji. (2024). *Ukrajinski bizhenci: Majbutnje za kordonom ta plany na povernennja (tretja khvylja doslidzhennja)* [Ukrainian refugees: Future abroad and plans for return (third wave of research)]. Retrieved from: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukra%D1%97nski-bizhenci.-%E2%80%8Bmajbutn%D1%94-za-kordonom-ta-plani-na-povernennja.-tretya-hvilya-doslidzhennja.pdf> [in Ukrainian]
15. Razumkov Centr. (2023). *Vplyv mighracijnykh procesiv na perebigh poviennogho vidnovlennja Ukrajinu, mighracijna polityka JeS ta krajin Skhidnogho partnerstva: analitychna dopovidj* [The impact of migration processes on Ukraine's post-war recovery, EU and Eastern Partnership migration policy: analytical report]. Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf> [in Ukrainian]
16. Rating Lab. (2024). *Indeks miscevogho blagopoluchchja 2.0: mighracijni nastroji rehioniv Ukrajinu* [Local well-being index 2.0: migration attitudes of Ukrainian regions]. Retrieved from: <https://ratinglab.org/research/local-well-being-index-rating-ukrainian-regions-migration-attitudes-2024> [in Ukrainian]
17. Rating Group. (2024, lystopad–ghrudenj). *Zaghaljni nastroji ukrajinciv pid chas vijny* [General attitudes of Ukrainians during the war]. Retrieved from: <https://www.ratinggroup.ua/news/gen-opinion122024> [in Ukrainian]
18. Potapenko, V., Gholovka, A., Valevsky, O., et al. (2023). *Vplyv mighraciji na socialjno-ekonomichnu situaciju v Ukrajinu: analitychna dopovidj* [The impact of migration on the socio-economic situation in Ukraine: analytical report] / ed. by V. Potapenko. Kyiv: NISS. 33 p. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01> [in Ukrainian]
19. *Ukrajinsjka mighracija v umovakh globalnykh i nacionalnykh vyklykiv XXI stolittja: naukovye vydannja* [Ukrainian migration in the context of global and national challenges of the 21st century] / ed. by U. Ya. Sadova. Lviv, 2019. 110 p. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції: 04.11.2025
Received: 11.04.2025